

TÜRKİYE'DE KURUMSAL DENEYİMLER PANELİ

Oturum Başkanı: *Emin DEDEOĞLU*

Kalkınma Ajansları'nın Önemi ve EGEV-EBKA Deneyimi

Yılmaz Temizocak

Türkiye'de Bir İlk:

Mersin Kalkınma ve İşbirliği Konseyi

Raif Okutucu

Ege Bölgesi Deneyimiyle Türkiye Kalkınmasına Bir Bakış

Tamer Taşkın

Adana Yatırım Araştırma Geliştirme Merkezi ve

Bölgesel Kalkınma Ajansları

Ümit Özgümiş

KALKINMA AJANSLARI'NIN ÖNEMİ VE EGEV-EBKA DENEYİMİ

Yılmaz TEMİZOCAK

Ege Ekonomiye Geliştirme Vakfı Başkanı

Her ülkenin sınırları belli bir alanı ve bu alanın ekonomi, nüfus, çevre gibi faktörler açısından, nasıl kullanılacağına dair bir stratejisi vardır. Bu strateji, devletin belirlemiş olduğu makro-ekonomik hedeflerinin bir uzantısı veya yansımasıdır. Hedefler arasında, ekonominin istikrarlı ve etkin işleyişi, ülkenin bütünlüğü, nüfusun belli bir yaşam standardına kavuşması sayılabilir. Hedefleri belirleyen faktör, iktidardaki parti veya partilerin ideolojisi veya yaklaşımı kadar, ülkenin o dönemdeki beklentileridir.

Piyasa ekonomilerinde, söz konusu makro-ekonomik hedeflere yönelik stratejilerin, bölgesel gelişmişlik farklılıklarına yol açması neredeyse kaçınılmazdır. Bu yüzden Batı Avrupa'da 1920'lerden itibaren geri kalmış bölgelerin devletçe desteklenmesini ve kaynak aktarılmasını öngören "Bölgesel Politika" kavramı doğmuştur.

Bu dönemde, Amerikan ve Batı Avrupa bölgesel politika yaklaşımında önemli bir fark vardır:

ABD'de kalkınma programlarında öncelik bireysel yerleşim merkezlerine veya eyaletlere verilirken, Batı Avrupa'da, bölgelerdeki aktiviteleri, odak noktası alan Bölgesel Kalkınma Ulusal Stratejisi oluşturulmuştur. Böylece Batı Avrupa'da bölgesel politika kapsamı çok daha genişlemiştir.

Birinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda, özellikle 50'lerde ve 60'larda bölgesel politikalarda Rönesans yaşanmış, ileri kapitalist ülkelerdeki hızlı ekonomik büyüme sayesinde bölgesel politikalara önemli kaynak ayrılmıştır. Ancak 70'li ve 80'li kriz yıllarında bölgesel politika aleyhine eleştiriler de yapılmıştır. Eleştirilerin odak noktası bölgesel politika hedefleriyle, ülkenin ekonomik etkinliğini yükseltme hedefi arasındaki çelişkidir.

Zira geri kalmış bölgelerin özellikle sosyal açıdan gelişmesi için ayrılan fonlar, kaynakların etkin kullanımında engel oluşturmaktadır. Bu yüzden 1980’lerde ve 90’larda birçok gelişmiş ülkede bölgesel politika yaklaşımı sosyal amaçlardan ekonomik amaçlara yönelmiştir. Bölgesel politika yaklaşımının “ekonomik gelişmeye öncelik tanınması” şeklinde geçirdiği evrim, planlamada yöntem değişikliği de getirmiştir.

Klasik planlamada bölgesel planlar, merkezi otorite tarafından yukarıdan aşağı, fiziksel alt yapı ve mali teşvikleri ön plana alan ve bölgeler için stratejiler üreten tarzda yapılmaktadır. Oysa yeni planlama anlayışı, aşağıdan yukarı, bölgelerin kendi stratejilerini ürettikleri, ortak akıl ve katılımcılığa dayanan, girişimcilik kapasitesini ve insan kaynaklarını geliştirmeye yönelik tarzda yapılmasına amirdir.

Ancak bu demek değildir ki bölgeler kendi gelişim projelerini hazırlarken her konuda bağımsız, kendi başlarına karar alır ve gerçekleştirir. Bölge, ne büyüklükte olursa olsun neticede bir bütünün, yani üniter bir devletin bir parçasıdır. Dolayısıyla bazı konularda merkezi otoritenin yasal düzenlemeleri, politikaları, uygulamaları bölgesel gelişme ile birebir ilişki içindedir.

Nitekim Ege Ekonomiyi Geliştirme Vakfı (EGEV) olarak gerçekleştirdiğimiz Bölgesel Gelişim Çalışma Grubu toplantılarında yapılan GZFT (SWOT) analizinde ortaya konan sorunların ana başlıkları şöyledir:

- Hukuk
- Yönetmelik, yasal, politik ve bürokratik sorunlar
- İnsan kaynakları
- Eğitim
- Fiziki altyapı
- Sanayinin yapılanma, altyapı ve gelişme sorunları
- Kaynak yetersizliği-fınansman sorunları
- İşbirliği, koordinasyon ve örgütlenme eksikliği
- Ar-Ge ve inovasyon yetersizliği
- Nüfus artışı
- Yaşam kalitesi
- Çevre
- Demokrasi ve katılımcılık

Bu ana sorunlara yönelik hemen hemen tüm çözümler, devletin genel çerçevede, birbiriyle ilişkisini dikkate alan, eşgüdümlü ve eşzamanlı yasal ve politik uygulamalarıyla mümkün olabilir.

Bir taraftan devlet merkezîyetçi yapıyla kendi üstüne düşen görevleri gerçekleştirirken, öte yandan esas itibarıyla “adem-i merkezîyetçi” tarzda girişimler yapılmalıdır. Bu bağlamda Bölgesel Kalkınma Ajansları büyük önem kazanmaktadır.

Bölgesel Kalkınma Ajanslarının dünyadaki örneklerine baktığımızda üstlendikleri başlıca rollerin şunlar olduğunu görüyoruz.

- Ekonomik stratejileri belirlemek ve uygulamak,
- Bölgeyi iç ve dış yatırımcılara tanıtıcı faaliyetlerde bulunmak,
- Vergi tabanını genişletecek şekilde seçilmiş sektörleri desteklemek,
- Sektör tabanını genişletmek,
- Farklı istihdam olanakları yaratmak,
- Yeni işletmeleri cezbetmek ve mevcutları alıkoymak için stratejik yaklaşımlar uygulamak,
- İşletmelerle kamu yöneticileri arasında koordinasyon sağlamak,
- Bölgenin uzun dönemli ekonomik hedeflerini etkileyecek meseleleri teşhis etmek,
- Piyasa araştırması yürütmek,
- Firmaları eşleştirmek ve ağ oluşturmak,
- Firmaların yer seçimine ve proje geliştirmesine yardımcı olmak,
- İşgücü temel ve ihtisas eğitimi programları düzenlemek,
- Billhassa yabancı çalışanlara okullar, kültürel imkânlar, ev bulma, sağlık hizmetleri gibi konularda bilgi vermek,
- Girişimcilerin iş kurma işlemlerini yürütmek.

Tabii ki her kalkınma ajansının bu görevlerin hepsini yerine getirmesi söz konusu olamaz. Önemli olan her aşamada bölgenin ve yatırımcıların özelliklerini ve ihtiyaçlarını dikkate almalarıdır.

Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın etkinliğini belirleyen önemli faktörler şunlardır:

- Finansal kaynaklar,
- Nitelik ve nicelik olarak yeterli personelin varlığı,
- Bölge kalkınmasına yönelik öncelikler ve vizyon oluşturmayı içeren stratejik planlama sürecinin varlığı,
- Meşruiyet ve yetki,
- Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın yerel girişimcilerle bağlarının gücü,
- Üstlendikleri görevleri ne dereceye kadar yerine getirdikleri,
- Bölgesel tutarlılık,
- Doğru, hızlı ve güncel bilgiye ulaşılabilirlik.

EGEV Ege Ekonomiyi Geliştirme Vakfı 1992'de Ege Bölgesi'ni ve İzmir'i özellikle dış yatırımcılara tanıtmak, onlara gerekli bilgi ve yardımı sağlamak ve böylece Ege'yi ve İzmir'i dış yatırıma açmak amacıyla kurulmuştur.

Hedef çeşitli kurum ve kuruluşlarca ayrı ayrı yürütülen bu tür çalışmaları koordine etmek, kaynak israfına yol açmadan en etkin ve verimli bir şekilde tanıtım ve bilgilendirme faaliyetlerini yürütmektir. Vakfın kurucu üyeleri başta İzmir Valiliği ve Büyükşehir Belediyesi olmak üzere İzmir'deki tüm odalar, İzmir Ticaret Borsası, İhracatçı Birlikleri, İzfaş, Egiad ve Gazeteciler Cemiyeti'dir.

EGEV kurulduktan bir süre sonra AB'nin Akdeniz ülkelerine yönelik Med-Invest programı çerçevesinde bir projenin içinde yer aldı. Toplam 370.000 ECU'luk (yaklaşık bugünkü euro ile aynı) proje ile Türkiye'nin ilk kalkınma ajansı olan EBKA (Ege Bölgesi Kalkınma Ajansı) kuruldu.

Proje kapsamında:

- EBKA'dan iki eleman ortak kalkınma ajanslarında üç ay eğitim gördü.
- Ege Bölgesi ile ilgili temel ekonomik verileri içeren bir bilgi bankası kuruldu.
- İzmir ve bölgeye ilişkin broşürler bastırıldı.
- İzmir'i tanıtan bir video-film yaptırıldı.
- Sempozyumlar düzenlendi.
- Avrupa'nın birkaç kentinde işadamlarına yönelik tanıtım toplantıları yapıldı.

EBKA çok başarılı çalışmalarına rağmen, Kalkınma Ajanslarının o yıllarda Türkiye de yasal dayanağı olmadığından örgütlenme, yaptırım ve finansman alt yapısından yoksundu. Bu projenin 1995 yılında tamamlanmasından sonra EGEV, EBKA'ya kendi bünyesinde bir şirkete dönüştürmek zorunda kaldı.

Fakat EBKA deneyimi 90'lı yılların şartlarında düşünülmesi ve gerçekleştirilmesi çok önemli bir proje olarak EGEV'e büyük bir tecrübe kazandırdı. EGEV 1995 Aralık ve 1996 Mart'ında Arama ve Karar Konferansları düzenledi. İzmir 2023 adı verilen projenin amacı, İzmir'in Cumhuriyetin 100. kuruluş yılı olan 2023 yılında bir Akdeniz Yıldızı şeklinde parlaması için ortak akılla bir vizyon oluşturulması ve gerekli etkinliklerin tespiti idi.

Çalışmaların sonunda İzmir'in en önemli sorununun göç, öncelikli sektörünün ise turizm olduğu belirlendi.

Bir başka tespit de İzmir in çevre illerle iç içe olması, onları yoğun bir biçimde etkileyen ve onlardan etkilenen bir konumda olduğu idi. Dolayısıyla onlarla işbirliği yapılmadan İzmir'in sorunlarına çözüm bulmak pek mümkün değildi.

Bu noktadan hareketle 1997 Aralık ayında Ege'deki diğer 9 ilin (Afyon, Aydın, Balıkesir, Çanakkale, Denizli, Kütahya, Manisa, Muğla, Uşak) valileri, belediye başkanları, üniversite rektörleri ve oda başkanlarının katıldığı bir toplantı yapıldı ve kendileri EGEV'in çatısı altında birleşmeye davet edildiler.

Öneri ilgiyle karşılandı ve 1998 Haziran'ında yapılan EGEV Genel Kurulu'nda EGEV'in üye kurum sayısı 118'e, mütevelli sayısı 152'ye çıktı.

Yeni kimliğiyle EGEV'in vizyonunu, misyonunu, değerlerini ve stratejilerini saptamak amacıyla Kasım 1998'de düzenlenen Arama Konferansı'nda EGEV'in vizyonu

“Cumhuriyetimizin 100. Yılına kadar; insan ve doğa kaynaklarının doğru kullanımına dayalı, dengeli ve sürdürülebilir kalkınmayı çağdaş standartlarda gerçekleştirmiş bir Ege”, misyonu ise:

“Ege Bölgesi için özgün bir kalkınma modelinin ortak akıl ve katılımcılıkla oluşturulması ve uygulanmasında öncülük etmek” olarak belirlendi.

Misyonu doğrultusunda çalışmalara başlayan EGEV önce DPT ile bir protokol imzaladı. DPT ile imzalanan protokolle DPT'nin planla ilgili olarak EGEV'e her türlü bilgi, teknik ve uzmanlık desteği sağlaması öngörülmekteydi.

EBKA çerçevesinde derlenmiş olan bilgiler değişmiş ve bilişim teknolojileri çok ilerlemiş olduğundan yepyeni bir veri bankası oluşturuldu. Üye iller hakkında bilgi toplanarak www.egev.org adresindeki internet sitesinde yayınlanmaya başlandı.

EGEV'in misyonunun iki ilkesi vardır: ortak akıl ve katılımcılık. Buna göre 2001 Nisan'ından başlayarak Uşak, Afyon, Balıkesir, Çanakkale, Denizli, Aydın, Kütahya, Manisa ve Muğla illerinin Stratejik Hedef Toplantıları, İzmir'in ise bölgedeki rolünün ve vizyonunun tespit toplantısı yapıldı.

İllerin Stratejik Hedef toplantılarında vali, belediye başkanı, oda başkanları ve sivil toplum örgütlerinden oluşan 35-50 kişilik bir grup Cumartesi sabahı saat 9:00'dan Pazar akşam üstüne kadar tartışarak il stratejik hedef raporunu ve vizyonu ortaya çıkardılar.

Çalışmalarımızın üçüncü aşaması üye illerde 2003 Mart ayından itibaren yapılan önceliklendirme toplantılarıydı.

Bu toplantılara ilişkin özellikler şunlardı:

- Her ilden 30 ila 45 kişi katıldı.
- Toplantısı yapılmadan önce o ile ait “İl Raporu” hazırlandı ve katılımcılara toplantıdan bir hafta önce gönderildi.

Toplantıda katılımcılar gruplar halinde çalışarak belirlenen verileri kendi bakış açıları ve il raporundaki bilgiler ışığında önceliklendirdiler.

Önceliklendirme toplantılarını takiben Afyon'da Bölgesel Diyalog Konferansı yapıldı. Her ilden seçilen 7 kişi 3 gün boyunca önceliklendirme toplantılarından gelen sonuçları değerlendirdiler.

Böylece bir uzlaşma zemininde alt bölgeler ve tüm bölge bazında öncelikler haritası çıkarıldı. Bölgesel Diyalog Konferansında elde edilen sonuçlar şunlar oldu:

- Sektörlerde hangi illerin öne çıkartıldığını gösteren listeler ve haritalar.
- İllerde hangi sektörlerin öne çıkartıldığını gösteren listeler ve haritalar

- Her ilde üzerinde uzlaşmaya varılmış olarak öne çıkartılan sektörlerin alt sektörlerinin neler olduğu.
- Sektörel Toplantı Temalarının neler olacağı.

Diyalog konferansında 10 ilin öncelikli sektörleri olarak ön sıralarda tarım ve hayvancılık, turizm, Jeotermal ve madencilik/toprağa dayalı sanayi yer aldı.

Bunun üzerine sektör toplantıları süreci başlatıldı.

Tarım-Hayvancılık Sektör Toplantısı 2-3 Nisan 2005’de Aydın’da, Turizm Sektör Toplantısı 16-17 Nisan 2005’de Marmaris’te, Jeotermal Sektör Toplantısı ve Madencilik ve Toprağa Dayalı Sanayi Sektör Toplantıları 14-15 Mayıs 2005’de Kuşadası’nda gerçekleştirildi.

Sektör Toplantılarının her birine her ilden o sektörün önde gelen temsilcileri, bürokratları ve öğretim üyelerinden oluşan 60-70 kişi katıldı.

Katılımcılar 2 gün boyunca sektörlerinde gelişme sağlamak, atılım yapmak için uygulanması gereken projeleri belirlediler. Katılımcılar ayrıca kümeleşmenin gereğine işaret ederek kümeleşmenin ilk adımlarını attılar.

EGEV küme fikrini çeşitli platformlarda yaymaya çalışmaktadır. Nitekim küme konusunu tanıtmak ve ülkemizde bu konuda yürütülen çalışmaları ortaya koymak üzere Şubat 2004’de Türkiye’den ilgili grupların ve İngiliz Uzman Prof. Dr. Philip Cooke’un katıldığı bir seminer düzenlemiştir.

Gelişim Projesi çerçevesinde illerde gerçekleştirilen toplantılarda ortaya çıkan ortak talepler Bölgesel Kalkınma Ajanslarına yol gösterici niteliktedir.

Bu talepler,

- Altyapı yatırımları; özellikle her ilin kendi ilçeleriyle ve iller arasında karayolu/demiryolu bağlantılarının çağdaş düzeye kavuşturulması,
- Başta rüzgâr enerjisi olmak üzere alternatif enerji kaynakları yaratılması,
- Sit alanı ve özel çevre uygulamasının katılımcı bir anlayışla yöre halkının fikirleri alınarak yeniden düzenlenmesi,
- Yunan adaları ile kıyı ticaretinin önündeki engellerin kaldırılması,
- Arazi tapulaştırmanın ve kadastronun tamamlanarak parçalanmış arazilerin optimal büyüklüğe kavuşturulması,
- Verimli arazilerin tarım dışı amaçlarla kullanımının engellenmesi,
- Destekleme politikalarıyla ürün planlamanın paralel yürütülmesi; tarımda fiyat politikasının üreticinin katılımıyla belirlenmesi
- Yat turizmi mevzuatının günün ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde düzenlenmesi

- İşletmelerin-turistik tesislerin vergilerinin şirket merkezinin bulunduğu yerden değil, tesisin bulunduğu ilden ödenmesi
- Ürün borsalarının kurulması olarak özetlenebilir.

Egev'in bölgesel örgütlenmesini ve şimdiye kadar bölgede yürüttüğü çalışmalarını dikkate alan DPT, Türkiye-Yunanistan Sınır Ötesi İşbirliği Programı Interreg III/A'da Bölgesel Teknik Sekreteryaya görevini kurumumuza vermiştir.

EGEV, 6 ilin (Aydın, Balıkesir, Çanakkale, İzmir, Muğla ve Edirne) valilikleri bünyesinde oluşturulan Yerel Teknik Sekreteryalar ile DPT ve teknik yardım ekipleri arasında koordinasyon sağlamakla görevlendirildi.

Yaklaşık iki yıl gibi bir süreçte EGEV üstlendiği tüm görevleri başarılı bir şekilde tamamlamış ve sona yaklaşıldığı bir anda, hepimizin bildiği gibi idari ve teknik nedenlerle bu projenin uygulanması, geçici olmasını umduğumuz bir süreyle durdurulmuştur.

Fransa Alsace Bölgesi Kalkınma Ajansı ADIRA'nın, ülkemizde ilk temas ettiği kurumlardan biri EGEV olmuştur. ADIRA 1950 yılında kurulmuş olup Fransa'nın ve Avrupa'nın, muhtemelen de dünyanın ilk kalkınma ajansıdır. 55 yıllık tarihinde dünya ekonomisine yön veren 1200'den fazla yabancı sermayeli şirketi bölgeye çekmeyi başarmıştır.

EGEV'in kuruluş ve üyelik yapısı Kalkınma Ajanslarına paralel olduğu için ADIRA, EGEV'le işbirliği protokolü yapma talebinde bulunmuş ve 21.Şubat.2005'te İzmir'de basın ve iş dünyası temsilcilerinin katıldığı bir kokteylde ADIRA yetkilileri ile işbirliği protokolü imzalanmıştır.

Protokol, aşağıdaki konularda iki kurum arasında işbirliği yapılmasını öngörmektedir:

- Ticaret,
- Yatırım fırsatları,
- Küresel eğilimler konularında bilgi alışverişi,
- İşadamları ve yatırımcıların karşılıklı ziyaretleri,
- Ortak toplantı ve tanıtım faaliyetleri

Protokol çerçevesinde 16-20 Ekim 2005 tarihlerinde Alsace Bölge Merkezi Strasbourg'a bir iş gezisi düzenlenmiştir. Odalarımız temsilcilerinden oluşan 16 kişilik bir grupla Alsace Bölgesi ziyaret edilerek çeşitli temaslarda bulunulmuştur.

ADIRA bu ziyaretimize karşılık 17 Eylül 21 Eylül tarihleri arasında Alsace bölgesi Senatör, Milletvekili, Oda Başkanları, Rektörler ve Özel Sektör temsilcilerinden oluşan 25 kişilik bir heyet ile İzmir'e gelecektir. EGEV tarafından hazırlanan ziyaret programı işbirliği olanaklarının hızla gerçekleşmesi amacını gütmektedir

ve misafirlerimiz yeni çalışmalarına başlayan İzmir Kalkınma Ajansı ile tanışacaklardır.

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ile 5393 sayılı Belediye Kanunu İl Özel İdarelerine ve nüfusu 50.000'in üzerinde olan belediyelere Stratejik Plan hazırlama yükümlülüğü getirmiştir. Ancak yaptığımız tespitlerde konuyla ilgili görevlilerin nasıl hareket edecekleri hakkında yeterli bilgi ve deneyim sahibi olmadıkları görülmüştür.

Ayrıca EGEV'in illerde yürütmüş olduğu çalışmalar katılımcı ve ortak akla dayalı ilkelerle yürütüldüğü için kanunun özüne son derece uygundur.

EGEV mevcut bilgi ve birikimini paylaşmak ve Stratejik Planlama yapmakla yükümlü görevlilere yardımcı olmak amacıyla geçtiğimiz yıl İzmir'de bir seminer düzenlemiştir. İl Özel İdarelere ve belediyelere davet yapılmış olup, yoğun bir katılımı sağlanmıştır.

2006 yılında Ege Ekonomiyi Geliştirme Vakfı (EGEV), Philip Morris/Sabancı desteği ile "Ege Fikir Önderleri AB Eğitimleri Dizisi" projesini üyemiz olan illerde başarıyla uygulamıştır. Avrupa Birliği'ne giriş süreci içerisinde karşılaşılabilecek olan sorunların ve eksikliklerin giderilebilmesine katkıda bulunmak amacıyla düzenlenen eğitim programında;

- Avrupa Birliği ile Türkiye-AB ilişkileri,
- AB'nin ortak ticaret, tarım, turizm, KOBİ ve rekabet politikaları,
- AB topluluk fonlarından yararlanma koşullarının işlendiği her ilde 2 şer günlük bir eğitim verilmiştir.

AB uzmanları tarafından verilen bu eğitim;

- başta üye kurumlarımızın üyeleri olmak üzere,
- diğer mülki ve yerel idare birimleri,
- sivil toplum kuruluşları,
- küçük ve orta ölçekli sanayi kuruluşları,
- iş çevreleri,
- siyasi partiler ve medya kuruluşlarının temsilcileri
- üniversite öğretim üyesi ve öğrencilerinin

katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

EGEV, EXPO 2015 çalışmalarını İzmir'in ve Ege Bölgesi'nin kalkınmasında en önemli faktör olarak görmektedir. 2008 yılında yapılacak olan seçimlerde İzmir belirlenirse, devletin gerçekleştireceği yatırımlar söz konusu olacak ve EXPO 2015 bölgeyi onlarca yıl ileriye götürecektir. Adaylığımızın kabul edileceği hesabıyla;

- 2. havaalanı için çalışmalar hemen başlatılmalı,

- Yakın şehirlerarasında küçük uçaklarla hava ulaşımı mutlaka ciddiye alınmalı,
- Çanakkale boğazına yapılacak bir köprü ile güzergâh üzerindeki tüm illerin Avrupa'ya bağlantısı sağlanmalıdır.

EGEV kurum olarak EXPO çalışmalarında aktif görev almaktadır.

Bütün bu çalışmaları neden yapıyoruz? Varmak istediğimiz sonuç nedir?

EGEV'in tabii ki bir yatırım ve yaptırım gücü yoktur. *EGEV'in yaptığı bir yol haritası çizmektir.* Bölgeye yönelik ve bölgenin tam katılımıyla yapılan çalışmaların sonucunda:

- Stratejik Hedef Toplantıları ile illerin potansiyelleri, sorunları ve vizyonu, bizzat o ilde yaşılanlar tarafından belirlenmiş ve katılımcılar belirlenen hedeflere kendi imkân ve gayretleriyle
- Ulaşabileceklerini görmüşlerdir.
- Alt yapı gibi büyük meblağlar gerektiren ve ilin kendi imkânlarıyla çözülemeyecek meselelerde, gerekli yasa ve yönetmelikleri çıkaracak parlamentelere, yatırımı yapacak bakanlıklara ve uygulayacak bürokratlara yol gösterici nitelikte veriler temin edilmiştir.
- Ülkemizin kıt kaynaklarının her alana eşit dağıtılması durumunda kaynakların heba olmaması ve önceliklere göre yatırım yapılması verimliliğin artmasını sağlayacak veritabanı oluşmuştur.
- Sektör toplantılarında o sektörlerin tüm artı ve eksileri masaya yatırılmış, darboğazların aşılması için projeler hazırlanmıştır.
- İl raporları bölgenin tam bir envanterinin çıkarılmasını sağlamıştır. EGEV veri tabanına dâhil edildiğinden bu verilere tüm dünyanın internet üzerinden ulaşması mümkündür.

Nihai amacımız, bölgenin ekonomisinin gelişmesini, sürdürülebilir rekabet avantajı kazanmasını sağlamak ve iyi yaşanabilir ve dünya standartlarında şehirler yaratmaktır.

- Bunun için bölgeye *yabancı yatırımcı* çekmek gerekir. Şimdiye kadar bölgeye yatırım yapma niyetiyle gelen kişilere verecek sağlıklı ve derli-toplu bilgiden yoksunduk. Elimizdeki veriler ve yol haritası sayesinde yatırımları optimum şekilde yönlendirmek mümkün olabilecektir.

Görüldüğü gibi, EGEV 90'lı yılların başlarından itibaren bölgesel kalkınmanın önemini kavramış ve gerekli çalışmaları başlatmıştı. 2006 yılı başında kabul edilen kanun çerçevesinde verilen yetki ile Kalkınma Ajansları kurulmasında İzmir'in pilot il seçilmesi, 14 yıl süreyle yapılan çalışmaların semeresi olarak EGEV'i çok mutlu etmiştir. *Vakfın bundan sonraki hedefi, Kalkınma Ajansı'nın*

İzmir’de yaratacağı sinerjiyi ve kazanılacak ivmeyi tüm Ege illerine yaymak ve projelerde birlikte hareketi sağlamaktır.

Bölgesel Kalkınma Ajansları Yasasında öngörülen örgütlenme yapısı ve işlevleri ile EGEV’in yapısı ve işlevleri büyük benzerlikler göstermektedir. Madde 8’de

“Bölgesel gelişme hedefine yönelik olarak; bölgedeki kamu kurum ve kuruluşları, özel kesim, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve yerel yönetimler arasında işbirliğini geliştirmek ve ajansı yönlendirmek üzere Bölge Kalkınma Kurulu oluşturur” denmektedir.

Görüldüğü gibi Bölge Kalkınma Kurulu EGEV’in üye yapısıyla bire bir uyumludur.

Ajansın görev ve yetkileri özetle şöyle tanımlanmaktadır:

- Bölge plan ve programlarını hazırlamak,
- Kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliğini geliştirmek,
- Ulusal ve uluslararası düzeyde bölgenin tanıtımını yapmak,
- Türkiye’nin katıldığı ikili veya çok taraflı uluslararası programlara ilişkin faaliyetlerin bölgede tanıtımını yapmak ve bu programlar kapsamında proje geliştirilmesine katkı sağlamak.

Yine görüldüğü gibi bu görevler, EGEV’in şimdiye kadar yürütmüş ve yürütmekte olduğu çalışmaları kapsamaktadır. Dolayısıyla Pilot olarak belirlenen iki Kalkınma ajansı dışında Bölgesel Kalkınma Ajansları’nın belirlenmesi aşamasında Ege Bölgesi diğer bölgelere nazaran epeyce önde başlayacaktır.

Ege Bölgesi’nde 14 yıldan bu yana bölgesel kalkınma konusunda faaliyet gösteren EGEV, Kalkınma Ajansları sayesinde Türkiye’nin ciddi bir kabuk değişiminden geçeceğine ve İzmir’in ve dolayısıyla Ege Bölgesi’nin uluslar arası ilişkilerinin nihayet istenilen düzeye geleceğine inanmaktadır. Türkiye’nin küresel anlamda rekabet edebilirliği bölgesel kalkınma politikalarına bağlı bir dış ticaret stratejisini benimsemesiyle artabilir. Bu kapsamda bölgelerde faaliyet gösterecek *ajansların sayıları ve etkinliklerinin artırılmasında* fayda vardır. Küresel rekabette yüksek katma değerli, kaliteli ve markalaşmış ürünlerle uzmanlaşmış pazarlara ulaşma hedefini benimseyen tüm yerel oluşumlar, mevcut potansiyeli daha etkin değerlendirerek üstün rekabet gücüne ulaşacaklardır.

Her ilin kendisi için belirlediği vizyona ulaşması neticede kendi sorumluluğundadır. EGEV’in yüklediği misyon çerçevesinde oluşturulan yol haritası esas alınarak, o ilin kendi kaynaklarını harekete geçirip el ve gönül birliği içinde planlı ve sistematik bir biçimde çalışarak bunu bizzat o ilde yaşayanlar yapacaklardır.

Bölgemiz halkı bir taraftan kendi üstüne düşen sorumlulukları yerine getirirken bir taraftan da gerekli yasa-yönetmeliklerin çıkması için girişimlerini sürdürme-

lidir. Refah toplumuna ulaşmak uzun soluklu bir çabadır ve bu çabayı kendimiz için değilse bile gelecek nesillerimizi düşünerek sürdürmeliyiz.

Ege Ekonomiyi Geliştirme Vakfı EGEV 10 Ege Bölgesi ilinin oluşturduğu bir kurumdur. Yönetiminde ve Mütevelli heyetinde bu illerin tüm kuruluşlarının temsilcileri bulunmaktadır. Yönetim Kurulu Başkanı olduğum bu kurumu İzmir Kalkınma Ajansı Yönetiminde temsil etmekteyim. Dolayısıyla EGEV bugüne kadar tüm bölge için yürüttüğü çalışmalara aynı hedefler doğrultusunda devam ederken, İzmir Kalkınma Ajansı çalışmalarından elde edeceği deneyimi diğer 9 Ege iliyle paylaşacak ve bu illerde en kısa sürede kalkınma ajanslarının kurulmasına öncülük edecektir. *EGEV, İzmir ve diğer iller arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlayarak bir bölgesel mutabakat ortamı yaratacak ve varılmak istenen hedefe en kısa zamanda ulaşılması için çaba gösterecektir.*

Geçen Temmuz ayında yapılan EGEV Mütevelli Heyet toplantısına katılan 5 Valimizin ortak görüşleri Bölgesel Kalkınma ajanslarının çalışmaya başladıktan sonra da Ege Bölgesi içinde koordinasyonu sağlamak, Ajanslar arasındaki olası problemlerin çözümü, ortak akıl ve katılımcılığı ön plana alan ve 14 yıldır bu tarz bir kalkınmaya öncülük eden EGEV in görevi olacaktır. Sayın Valilerimizin görüşü doğrultusunda EGEV şemsiye bir kuruluş olarak bulunacaktır.

TÜRKİYE’DE BİR İLK: MERSİN KALKINMA VE İŞBİRLİĞİ KONSEYİ

Raif OKUTUCU

Mersin Kalkınma ve İşbirliği Konseyi Genel Sekreteri

MERSİN’DE ARAYIŞLAR VE YENİ YAKLAŞIM

Mersin; coğrafi koşulları, doğal kaynakları, üretim kapasitesi ve insan kaynakları açısından ülkemizin en önemli kentlerinden birisidir. Limanı ve serbest bölgesi ile ticaret ve hizmet sektöründe Türkiye’nin lokomotif illeri arasındadır. Fakat aldığı büyük göç ve Irak sorunu; ilde sosyal ve ekonomik yönden bozulma, işsiz nüfus ve güvenlik sorunu yaratmış bu da refah seviyesini hızla düşürmüştür. DPT tarafından hazırlanan illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması içinde 1996 yılında 10. sıradayken 2003 yılında 17. sıraya gerilemiştir. İl 2001 yılı verilerine göre; Türkiye’de GSYİH içindeki payı ile 7. sırada iken kişi başı GSYİH sıralamasında 16. sırada yer almaktadır. Sonuç olarak ilin gelişimi için; esnek, rekabetçi, katılımcı, yenilikçi, yerel potansiyel ve dinamikleri kullanan, AB normlarında, sürdürülebilir özellikler taşıyan yeni arayışlar ve yeni kurumların bulunması gerekmektedir.

AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE BÖLGESEL GELİŞMENİN YENİ MOTORLARI

Avrupa’da 1960 sonrasında bölgesel gelişmenin yeni motorları, farklı yapı ve statüde yaygın kurumlar olan, yaklaşık 200 Kalkınma Ajansıdır. ABD’de de benzer kurumlar mevcuttur. Bu ajansların asli rolü AB fonlarını da kullanarak bölgesel gelişmenin hızlandırılmasıdır. Bu gelişme ülke içi ve dışı çok yönlü bir etkileşim sürecini gerektirmekte ve merkezden yönlendirilen, sadece içe dönük modeller başarılı olamamaktadır. Dolayısıyla bu ajanslar yapıları itibarıyla; yerel aktörlerin katıldığı, planlama ve uygulama safhalarında sürekli aktif, sahiplenen, araştırma ve proje üretme kapasitesi gelişmiş, kurumsallaşmış, çabuk karar alıp uygulayabilen, esnek ve dinamik kurumlardır. Yerel girişimcilik ve yerel kaynakların harekete geçirilmesi, belirli sektörlerde uzmanlaşabilen yöreler yaratma, dünya ekonomisi içerisinde karşılaştırmalı üstünlük elde edebilme gibi önemli faydalar

sağlayan ajanslar; ülke ortalamasından daha fazla büyüme ve gelişme imkânı yaratabilmektedirler.

MERSİN'DE İLK DENEMELER VE YENİ BİR KURUM

Mersin'de Kalkınma Ajansı girişimi ilk defa 1999 yılında Mersin Ticaret ve Sanayi Odası (MTSO) tarafından başlatılmış ve "Kalkınma Ajansı Proje Koordinatörlüğü" kurularak girişime işlerlik kazandırmak için yoğun çalışmalar yapılmıştır. Ancak, ilde kurumlar arası rekabet ve bütçede anlaşmazlık nedeniyle gündemden düşmüş ve beklemeye alınmıştır. Kalkınma ajansı çalışmaları 2001 yılında yeniden başlatılmış, yerli ve yabancı uzmanlarla yoğun çalışmalar yapılmıştır. İlin öncelikli görülen sektörleri için AB'de başarılı olmuş Info - Murcia, Shannon, Alsace, Le Havre kalkınma ajanslarından ve EURADA (Avrupa Kalkınma Ajansları Birliği)'dan danışmanlık ve bilgi desteği alınmıştır. Bu çalışmalar sonucunda 2002 yılında, MTSO bünyesinde, Mersin Kalkınma Ajansı kurulmuştur. Kurulan kalkınma ajansında da; kentın ana aktörlerinin uyumsuzluğu, şahsi çekişmeler ve MTSO liderliğine direnç, özerk bir yapıya kavuşmama ve bütçeye diğer kurumların katkı sağlamaması gibi yeni zorluklarla karşılaşmıştır. Bu gelişmeler de girişimi engellememiş ve ajansın ölmesi yerine MTSO bünyesinde yaşatılması kararı alınmıştır. Yeni misyonunda AB fonlarından azami yararlanma, KOBİ'lerin dışa açılması, kalkınma ajanslarını ülkede gündemde tutma, çekirdek kadro ile yola devam ve EURADA'ya tam üyelik olarak saptanmıştır.

MERSİN KALKINMA AJANSI

Mersin Kalkınma Ajansı'nın asıl amacı; bölgedeki merkezi ve yerel otoriteler, sivil toplum kuruluşları, ticaret ve sanayi odaları, şirketler ile benzeri kurumlar arasında işbirliğini hedefleyen kamusal veya yarı kamusal roldeki organizasyonlar arasındaki koordinasyonu geliştirerek tarafların karar alma ve uygulama süreçlerine katılımını sağlamaktır. Ajans Haziran 2002 tarihinde MTSO bünyesinde faaliyete geçmiş ve işletme ve personel giderleri MTSO tarafından karşılanmıştır. Ajansın faaliyet göstereceği öncelikli beş alan; ticaret, liman ve serbest bölge, dışa açılma ve sanayileşme, gıda, tarım ve seracılık, kültür, turizm ve sanat ile sosyal uyum olarak saptanmıştır. Mersin Kalkınma Ajansının dikkat çeken çalışmaları;

- Mersin Verimliliği Artırma Projesi
- Yabancı Misyon Temsilcileri ile Karşılıklı Ziyaretler
- Toplum Merkezleri Kurulması Çalışmaları
- Çeşitli Fuarlara Katılımı Teşvik ve Organizasyon
- I., II., III. Ve IV. Mersin Yaş Sebze Meyve Sempozyumları
- Akredite Analiz Laboratuvarı Kurulması
- Teknopark ve Agropark Fizibilite Çalışmaları
- AB Yerel Bilgi Bürosu Rasyonel İşletilmesi
- AB Fonlarından Projeler Kazanılması

- I., II, III Ve IV. Uluslararası Müzik Festivalleri
- Tanıtım Faaliyetleri (Cd, Kitap, Broşürler vb.)

EURADA

Mersin Kalkınma Ajansı; EURADA adıyla bilinen Avrupa Kalkınma Ajansları Birliği’nin Ocak 2002 tarihinden bu yana Türkiye’den tek üyesidir. Birliğin üyeleri; Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İrlanda, Romanya, Kanada, A.B.D. Çin, Japonya, İsviçre, Hırvatistan, Ukrayna’dan kalkınma ajanslarından oluşmaktadır. EURADA; 1991 yılında, Belçika, Brüksel’de kurulmuş ve kar amacı gütmeyen organizasyon; bölgesel ekonomik kalkınma, Avrupa Komisyonu servisleri ve kuruluşları ile iletişim faaliyetleri, üyeler arasında iyi örneklerin değişimi, üyeleri arasında ülkeler arası işbirliği ve yeni fikirlerin uygulanması, gibi yolları kullanarak ajanslara destek sağlamaktadır.

MERSİN KALKINMA AJANSI’NDAN MERSİN KALKINMA VE İŞBİRLİĞİ KONSEYİ’NE (MEKİK)

Mersin Kalkınma Ajansı’nın ilin bütün kurumlarınca kavranması ve işlerlik kazanması için; Mayıs-Eylül 2004 döneminde yoğun kurumsal ziyaretler ve ön görüşmeler yapılarak ortam hazırlanmış ve sonuçta; Mersin Valisi A. Osmançebeoğlu başkanlığında ilin temel kurumları ile Mersin’de 8 Ekim 2004 günü yapılan toplantıda, “Mersin Kalkınma ve İşbirliği Konseyi” (MEKİK) kuruluşu işlerlik kazanmış ve Mersin Kalkınma Ajansı’ndan MEKİK yapılanmasına gidilmiştir.

MEKİK Kurucu Üyeleri:

Mersin Valiliği

Mersin Büyükşehir Belediye Başkanlığı

Mersin Üniversitesi

Akdeniz, Toroslar ve Yenişehir Belediyeleri

Mersin Ticaret ve Sanayi Odası

Mersin Deniz Ticaret Odası

Mersin Ticaret Borsası

Mersin Ziraat Odası

Mersin Esnaf ve Sanatkarları Birliği

Akdeniz İhracatçı Birlikleri

Mersin TMMOB İl Koor. Kurulu Gn. Sek.

Tarsus Kaymakamlığı

Tarsus Belediyesi

Tarsus Ticaret ve Sanayi Odası

Tarsus Ticaret Borsası

Tarsus Ziraat Odası

MESİAD (Mersin Sanayici ve İşadamları Derneği)

TASİAD (Tarsus Sanayici ve İşadamları Derneği)

MÜSİAD (Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği)

MEKİK teşkilat yapısı: Konsey daimi kurul, yürütme kurulu ve genel sekreterlik-ten meydana gelmiştir. Mersin Milletvekilleri ile iktidar ve ana muhalefet partisinin il başkanları da MEKİK daimi kurulunun doğal üyeleridir. Mersin Kalkınma ve İşbirliği Konseyi'nin işlerliğini artırmak ve çeşitli konuları uzmanlık alanlarına göre daha hızlı ele alınmasını sağlamak amacıyla Ekonomi, Eğitim ve Sağlık, Kentsel Altyapı ve Çevre, Sosyal ve Kültürel Faaliyetler olmak üzere dört ayrı alt komisyon ve bunların da kendi alt komiteleri oluşturulmuştur. Daimi kurul ayda bir kez, yürütme kurulu iki kez ve komisyonlar ihtiyaç oldukça toplanır.

MEKİK bütçesi daimi kurul üyeleri tarafından karşılanır. Yapılacak katkı miktarları kurum ve kuruluşların mali güçlerine göre yürütme kurulu tarafından tespit edilerek daimi kurul onayına sunulur.

MEKİK'in görevleri;

- Kamu kurum ve kuruluşlarını, uluslararası örgütleri ve sivil toplum örgütlerini yönenin gelişmesi için yönlendirmek,
- Her türlü alt yapıyı geliştirmek,
- Stratejik araştırmalar yapmak, ulusal ve uluslararası yatırımcıları bölgeye çekmek, bilgi vermek ve rehberlik etmek,
- KOBİ'leri geliştirmek ve rekabet güçlerini arttırmak, dışa açılım faaliyetlerini desteklemek,
- Karşılıklı ziyaretler, fuarlar ve iş delegasyonları planlamak,
- Avrupa Birliği Yerel Bilgi Bürosu'nu işletmek
- AB fonlarından kaynak kullanımına yönelik projeler hazırlamak
- AB ile entegrasyona destek vermek,
- Bilimsel, ekonomik, sosyal ve kültürel çalışmalar yapmak,
- Mersin'in gelişmesine yönelik bilgi bankası oluşturmak, bölge ve ajans ihtiyaçları için çeşitli dokümanları yayımlamak,
- Yabancı kalkınma ajansları ile işbirliği yapmak,
- Tanıtım, iletişim ve lobi faaliyetlerinde bulunmak.

MEKİK kurulduğu tarihten günümüze kadar 22 Yürütme ve 15 Daimi Kurul toplantısı yapılmıştır. Toplantılar her defasında farklı bir mekânda yapılmaktadır. Gündemler Daimi Kurul üyelerinin özgür irade ve müşterek kararları ile oluşturulmaktadır. Toplantılarda ilimiz sorunları görüşülmekte ve sorunlara yerel, bölgesel ve ulusal boyutta çözüm yolları aranmaktadır.

MEKİK'te görüşülen gündem konuları

- Mersin Limanı'nın Özelleştirilmesi ve Diğer Acil Konuları
- Mersin Serbest Bölgesi'nin Genişletilmesi
- Mersin Teknoloji Geliştirme Bölgesi
- Enis Öksüz PTT Tesisleri'nin Mersin Üniversitesi'ne Kazandırılması

- Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi’ne Kaynak Temini
- Mersin ATAŞ Tesisleri
- Büyükşehir Belediyesi’nin Öncelikli Sorunları
- Mersin İçme ve Sulama Suyu Projeksiyonları
- Sera – Tarıma Dayalı Sanayi İhtisas Bölgesi
- ALATA Bahçe Kùltürleri Araştırma Enstitüsü’nün Geleceđi
- Tarsus-Kazanlı Turizm Projesi
- Karbođazı Kayak Merkezi Projesi
- Mersin’in Tanıtım Stratejisi
- Mersin Turizm Arama Konferansı
- Mersin’in ve Çevresinin Havadan Görüntü Kaydı
- Sineklerle Mücadele Çalışmaları
- Sosyal Uyum Projeleri
- Göçle Oluşan Mahallelerde Okulların Durumu
- TOKİ ve UNDP Projeleri
- Toplantıların Gerçekleştirildiği İlçelerin ve Kurumların Sorunları ve Faaliyetleri

İlçe Konuları;

Tarsus Konuları

- Tarsus’un Özel Statülü İlçe Yapılması
- Organize Tarım ve Sözleşmeli Tarım Konusu
- Berdan Nehri’nin Islahı
- Fakülte Sayısının Artırılması

Erdeмли Konuları

- Mersin Sahil Bandı Katı Atık, Kanalizasyon ve Arıtma Projeleri
- Erdeмли’de Yüksek Öğretim Kurumları Açılması
- İlçenin Turizm Kapasitesi

Silifke Konuları

- SEKA
- Yüksek Öğretim Kurumları Açılması
- Silifke’de Tarımsal Potansiyel ve Organik Tarım

Gülнар Konuları

- İlçede Üretici Birliklerinin Oluşturulması ve Sođuk Hava Deposu Yapılması
- Meydancık Kalesi ile Sütlüce Zeynel Abidin Türbesi’nin Restorasyonu
- Kùltür Sitesi İnşaatının Tamamlanması

Anamur, Aydınçık ve Bozyazı Konuları

- Anamur MUZ’u

- Tarıma ve Ormana Dayalı Sanayi
- Ören Yerleri, Tabiat Varlıkları
- Caretta - Fok - Çevre
- Eğitim ve Öğretim Durumu
- Tarım ve Hayvancılık
- Bölgenin Turizm Potansiyeli

MEKİK, Ekim 2004 tarihinden bu yana kesintisiz olarak yürütülen çalışmalar ile kentte kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasında iletişim ve koordinasyonun gelişimine katkıda bulunmuş, farklı uzmanlık ve yetki alanlarında faaliyetlerini sürdüren kurum ve kuruluşlar arasında hızlı ve doğrudan bilgi alışverişi sağlanması açısından verimli bir platform oluşturmuştur. Gündeme alınan konuların farklı uzmanlık ve yetki alanlarının bakışıyla bir arada görüşülmesine imkân sağlamış, AB fonlarından kentimize kaynak aktarımını en ileri seviyeye çıkarmıştır. Kentimizin ana aktörleri arasında bir sinerji yaratarak yapıcı ve sonuç odaklı bir yönelim içinde farklı konu başlıklarında ihtiyaç duyulan araştırma, raporlama, bilgi paylaşımı ve lobi çalışmaları gibi çeşitli faaliyetlerde kentimizin ortak sesini ve gücünü temsil etmeyi hedeflemiştir.

DPT tarafından hazırlanan BKA yasa tasarısı taslağının gerekçeler bölümünde Mersin Kalkınma Ajansı yerel ve bölgesel kalkınma bilincinin bir göstergesi olarak ifade edilmiştir. Dünya Bankasının Türkiye Raporunda da kalkınma ajanslarının önemi vurgulanmış ve Türkiye’de faaliyet gösteren tek ajans olarak çalışmalarından bahsedilmiştir. Ajans olarak Erzurum, İstanbul, Ankara ve Van’da konu ile ilgili brifingler verilmiş ve Samsun, Bursa, Eskişehir, İzmir ve İstanbul illerine bilgi desteği sağlanmıştır.

MEKİK’in kente dolaylı getirilerinden bazıları ise;

- KOBİ’lerin dışa açılması çalışmaları kapsamında yurtdışı fuarlara katılım ve sağlanan iş bağlantıları,
- Büyükelçi ziyaretleri ve bilgilendirme toplantıları ile sağlanan iş bağlantıları
- Medya’da yer alma ve Mersin’in yurtiçi ve dışı tanıtımı
- Heyet tercümanlığı, danışmanlık ve yönlendirme hizmetleri
- Eğitim faaliyetleri sonucu insan kaynakları konusunda sağlanan gelişme
- Yurtdışı bağlantılar sonucu farklı ihtiyaç alanlarında sağlanan know-how transferi
- Kentimize kazandırılan oluşumlar (MTGB, Akredite Analiz Laboratuvarı, Toplum Merkezleri, IRC- MERSİN)
- Gelenekselleşen etkinlikler (Müzik festivali)
- Projelere altyapı hazırlama ve uygulama desteğidir.

Kazanılan Avrupa Birliği Projeleri (2003-2007)

Proje Adı	Sağlanan Kaynak
AB Yerel Bilgi Bürosu	55.000 EURO
MOZAIK Projesi (Tamamlandı)	75.665 EURO
MEGEP “Turizmde Kaliteli Ara Eleman Yetiştirilmesi Projesi”	137.790 EURO
BAMEP “Bambu Eğitimi Projesi”	94.635 EURO
RIS MERSİN “Bölgesel Yenilikçilik Stratejileri Projesi”	530.511 EURO
IRC İrtibat Ofisi	1.000 EURO
Genel Toplam Kaynak	896.601 EURO

EGE BÖLGESİ DENEYİMİYLE TÜRKİYE KALKINMASINA BİR BAKIŞ

Tamer TAŞKIN

Ege Bölgesi Sanayi Odası Başkanı

Gerek İzmir'imizin gerekse Türkiye'nin bugünden sonra örnek olacak kalkınma ajansları konusunda yapılan bu çalışmalara katılmaktan dolayı çok mutluyum. Başkanımızın da belirttiği gibi İzmir, Ege Bölgesi'nde 1992'den beri bu aktiviteyi, daha kalkınma ajansları hükümetlerin gündemine girmeden evvel başlatmıştı. Bugüne kadar da çok başarılı bir dönem geçirdi. Bugün de İzmir'de kurulu olan Kalkınma Ajansının Yönetim Kurulunda Ege Bölgesi Sanayi Odası'nı Başkan olarak ben temsil ediyorum, EGEV de aynı organizasyonda yerini almış bulunuyor.

Başkanımız; kalkınmış bir yerde Kalkınma Ajansının niçin kurulduğunu sordu. İzmir, hem bu çalışmalara öncülük etmekte hem de doğudan gelen göçün büyük bir bölümünü almaktadır. İzmir'deki işsizlik oranı Türkiye ortalamasının çok üzerinde ancak buna karşılık hazır olan bir alt yapıya sahip. İnsan gücümüzle, Organize Sanayi Bölgelerimizle yeni sermayeye ve yatırıma hizmet sunabilecek bir iliz. Ege Bölgesi'nde ve İzmir'de pilot çalışmaların başlaması, bu yönleri ile önemli bir model olacaktır.

İktisadi kalkınmanın ortaya çıkışı, adam başına düşen milli gelirin devamlı ve reel olarak artması, adam başına isabet eden milli gelir arttıkça dengeli bir biçimde kişiler ve şehirler arasında bunun dağılması, bunun yaşama standartlarını değiştirmesi, iyileştirmesi, hayat standartlarında yükselme ve sonunda birikimler sağlanması, birikimlerden sermaye oluşması ve bundan sonra da bunların yatırıma dönmesi, üretim ve ihracatın artması, ülkemizin zenginleşmesi... Bir defa Türkiye'nin bu kanaldan başka geleceğinin olmadığına inanıyoruz. Demek ki yatırım, üretim ve ihracatın temelinde de kendimizi çok iyi pazarlayabileceğimiz, kendimizi çok iyi tanıtacağımız bu kalkınma ajanslarına ihtiyacımız var.

Tabii toplumlar; içinde yaşadıkları ortandan, dünyadan ve her şeyden; bugünün haberleşmesi, bugünün sunumları içinde, telekomünikasyonun bu kadar ilerleme-

siyle haberdar oluyorlar ve yaşam standartlarını da en modern, en rahat ülkelere göre değerlendirmek istiyorlar. Onlara benzemek, kendilerini geliştirmek istiyorlar.

Az gelişmiş ekonomilerin kalkınma yolunda karşılına çıkan ekonomik ve sosyal engeller var. Eskiden ben de dünyada zengin ülkelerin ve fakir ülkelerin var olduğunu zannedirdim. Bu yaşıma, bu tecrübeme geldiğim zaman bir şey öğrendim ki; dünyada iyi ve kötü yönetilen ülkeler var. Bunun bedelini de ne yazık ki kötü yönetilen ülkeler ödüyorlar. Bunu etkileyen, bu zenginliği etkileyen bir şey daha var, o da nüfus. Tabii ki nüfusumuz hızlı bir şekilde artıyor veya Türkiye'nin dışına baktığımız zaman, nüfusu hızla artan ama ekonomileri aynı hızla gelişmeyi sağlayamayan ülkeler git gide fakirleşmek zorunda kalıyorlar. O bakımdan demek ki en azından nüfusumuzun artış hızını bir taraftan dengelerken bir taraftan da o artış hızını refaha ulaştıracak daha hızlı yatırımlar yapmamız ve kalkınma hızlarına ulaşmamız lazım. Tabii bu tip ekonomilerde bir de tarım ve katma değeri az olan bir şeyler yapıyorsunuz, yatırımlar yapıyorsunuz, bir şeyler üretiyorsunuz, satıyorsunuz ama gelen, giderlerinizi karşılayamıyor.

Bölgesel kalkınma artık merkezi hükümetin müdahalesine dayalı, yukarıdan aşağı bir yaklaşım yerine; bölgesel, yerel, ulusal ve hatta uluslararası aktörlerin de katılımıyla gerçekleşecek bir olgu olarak önümüzde duruyor.

Sanayi işletmelerinin bölgesel dağılımının dengeli olmadığını, Türkiye'nin sanayi katma değerini değerlendirdiğimiz zaman %51'inin Marmara Bölgesi'nde yoğunlaştığını, bundan sonra da %16'luk payın Ege Bölgesi'nde olduğunu görüyoruz. Tabii geleneksel sanayi merkezlerimiz, eskiden alıştığımız yerler İstanbul ve İzmir idi. Ama 80'lerden sonra Türkiye'nin dışarı açılmasıyla, o güne kadar olan kapalı ekonominin değişmesi ve gümrük duvarlarının kalkmasıyla; o yıllara kadar İstanbul, İzmir, Adana ve Ankara gibi iller sanayi ağırlığındayken, Türkiye'nin birçok yerinde, isimleri ilçe bazına incek kadar "Çerkezköy, İçel, Kırklareli, Tekirdağ ve Gebze" gibi birçok yan sanayi merkezleri oluşmaya başladı.

Yerel girişimciliğin de bölgelerde gelişmesi, o şehrin insanların gerek yurt dışında, gerekse İstanbul'da belli bir sermaye birikimine sahip olduktan sonra kendi şehirlerinde de belli bir yatırım yapma istekleri, Türkiye'nin birçok yerinde yeni sanayi şehirlerinin oluşmasına bir etken oldu. Bugün geldiğimiz durumda bir Gaziantep'imiz, bir Mersin'imiz, Konya'mız, Eskişehir'imiz, Afyon'umuz, Uşak'ımız, Denizli'miz, Manisa'mız, sanayileşmenin ve kalkınmanın içinde kendilerine yer açmış oldular. Ülkemizde Anadolu Kaplanları dediğimiz bu kaplanların Ege'de olanlarını değerlendirdiğimiz zaman bugün artık bizim Ege Bölgesi'nde bile bir Kütahya'mız, bir Afyon'umuz, Uşak'ımız, Denizli'miz, Aydın'ımız, Manisa'mız, Balıkesir'imiz var. Hepsi, sanayide yerlerini almış olan şehirlerimiz olarak kalkınma yolunda ilerliyorlar.

Ege Bölgesi uzun yıllar İzmir odaklı büyürken, son yıllarda farklı bir tempo içine girdi. Bölge ekonomisi de İzmir'den diğer komşu kasabalara ve vilayetlere sıçramaya başladı. Tabii Bölgemiz ve İzmir'de alt yapı sorunu diğer bölgelerimize göre çözülmüş durumda. Bugün Ege Bölgesi Sanayi Odası'nın, İzmir vilayet sınırları içinde 21, Ege Bölgesinde ise 48 kadar Organize Sanayi Bölgesi var. Bunların bir kısmı bugün için aktif, bir kısmı da geleceğe dönük olarak kendilerini pazarlamak üzere alt yapılarını bitirmeye çalışıyorlar. Özellikle Ege Bölgesine verilecek sektörel teşvikler ile önümüzdeki yıllarda gıda, tersanecilik, balıkçılık, plastik, kimya, jeotermal seracılık, demir-çelik, otomotiv yan sanayi, makine, mermer ve savunma sanayi gibi konularda ilerleme bekliyor ve istiyoruz.

Sabah yine kelime olarak geçen “cluster” konusunda da Ege Bölgesinde ve İzmir'de büyük çalışmalarımız var. Eğer bizim orada PETKİM'imiz varsa, onun etrafında PETKİM'in hammaddesini verecek acaba neyi Türkiye'de üretebiliriz, hammaddesi buradaysa onu nasıl Türkiye'de üretiriz çalışmalarını yapıyoruz. Biliyorsunuz kimyasallar hala, daha çok ithal edilen bir kalemdir, aynı zamanda da 300 kadar otomotiv yan sanayicimiz var. Otomotiv yan sanayinin katma değeri farklı, savunma sanayinin katma değeri farklı, o zaman bu fabrikalarımızı nasıl savunma sanayisine bir “cluster” olarak organize ederiz çalışmalarının da içindeyiz.

Bölgenin 2005 yılı ihracatında Türkiye'nin total ihracatının %20'si Ege Bölgesi limanı olarak İzmir'den yapılmakta, elektrikli makineler, mineral yakıtlar, yağlar, demir-çelik, motorlu kara taşıtları, elektronik, bölgemizin bir numaralı ihracat kalemleri. İzmir ve Ege bölgesi kalkınma potansiyeli açısından Türkiye'nin çok avantajlı bölgelerinden bir tanesi.

Tabii kalkınma ajansı dediğimiz zaman yurt dışına baktığımızda, belli bölgeler istihdamlarına sağlanacak avantajları gelecek firmalara sunabiliyorlar. Diyorlar ki biz sizden şu kadar yıl vergi almayız, şöyle bir araziyi bedava veririz, şöyle bir eski fabrikamız var kamudan kalma, size bunu bedava verelim, peki bizim Kalkınma Ajansımızın böyle avantajları var mı? Hayır, şu anda Kalkınma ajansımızın, Türkiye'nin genel avantajları neyse, sunabilecekleri de ancak o kadar oluyor. O bakımdan elimizde çok fazla enstrüman yok.

Belki sadece şehrin dinamikleri olan Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Esnaf Birlikleri, EGEV, vilayet, birçok derneklerin kendi aktiviteleri içinde yaptıkları var. Belki belli enerji kayıpları var. Ancak güzel bir koordinasyonla birlikteliği sağlamanın güzelliğini yaşayacağız. Tabii ki yüksek teknoloji, orta yüksek teknoloji, orta düşük teknoloji ve düşük teknoloji klasmanını biz de biliyoruz ve şehrimizi bir an evvel nasıl daha yüksek katma değerli sektörlerle doldurabileceğimiz çalışmalarını içine giriyoruz.

Türkiye'yi ve Bölgemizi etkileyen bir konu da teşvikler. Teşvikler bugüne kadar; gerçekten gerekli mi gereksiz mi, artık bu kapasite Türkiye'de yeterli mi tartış-

ması yapılmadan verildi. O yüzden de bugün gereksiz birçok fabrika bazı sektörlerde kapasite fazlası olarak bulunuyor. Bu bakımdan; belki Kalkınma Ajansları bölgedeki yatırımları da disipline etme, artık bizim bölgemizin böyle bir yatırıma gereksinimi yok diyebilmenin de yolunu açacak diye düşünüyorum.

Tabii yaratıcı ekonomi, inovasyon ve farklılık yaratacak projelere de çalışıyoruz. Bunun dışında kalanların kazanamayacaklarını da biliyoruz. AB'nin öncelikli temaları bizim kalkınma planımızın içeriğinde mevcuttur. Bu paralelliği değerlendirmek üzerine çalışmalıyız. Bölgelerimizin ve şehirlerimizin mevcut altyapı ve potansiyelleri bu hedeflere ulaşmak için de planlanmalı ve bütüncül hedefin Türkiye kalkınması olduğu unutulmamalıdır.

Avrupa Birliği'nin öncelikli temaları belli, Türkiye'nin 7 yıllık plan hedefleri belli, Dünya ekonomisinin seyri belli, bizim ihtiyaçlarımız belli. Bunları şimdi çok iyi bir şekilde organize etmek zorunda olduğumuzu düşünüyorum. Bu konuda devletimiz; şehirleri destekleyici uygulamalar ve teşvik sistemleri geliştirilmeli. Bu bizim beklentimiz. Mademki öncelik Türkiye'nin kalkınması; sanayiciler olarak beklentimiz, siyasi ve ekonomik istikrar. Geri kalanını kendimizin başaracağına inanıyoruz.

ADANA YATIRIM ARAŞTIRMA GELİŞTİRME MERKEZİ VE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI

Ümit ÖZGÜMÜŞ

Adana Sanayi Odası Başkanı

Dün sabahtan beri burada bölgesel kalkınmayla ilgili konuşmaları izliyorum. Ben Adana Sanayi Odası başkanı olmanın yanı sıra yeni kurulan Çukurova Kalkınma Ajansının da yönetim kurulu üyesiyim ve kalkınma ajansları adına kuşularım biraz daha arttı. Çünkü yerli, yabancı, kamu, özel, konuşmacıların konuşmalarını analiz ettiğimiz zaman en az 10 ayrı bölgesel kalkınma modeli, projesi ve tipi çıkar buradan. Şimdi öyle olunca önümüzdeki dönemde nasıl bir modelle nasıl bir bölgesel kalkınma projesiyle yola çıkacağız, nerde birleşeceğiz konusundaki kuşularım biraz daha arttı. Başarılı olmuş bölgesel kalkınma uygulamalarının dışında o kadar çok plandan, soyut kavramsal planlardan bahsedildi ki gerçekten 50 sene önce TBMM’de yapılan “plan mı pilav mı” tartışmalarında pilavcılara biraz haksızlık mı ettik diye düşünmeden edemiyorum. Konuları biraz daha somut, ayağı yere basar hale getirmek gerekir ve bundan sonraki çalışmalarda gerçekten bölgesel kalkınmadan ne anlıyoruz, ne olmalıyı konuşmamız gerekir diye düşünüyorum.

Eğer formüle etmek gerekirse, bölgesel kalkınmadan, bölgesel kalkınma projelerinden anladığım şeyi bir tek cümleyle söylemem gerekirse: “bölgenin ya da ilin, doğal, finansal, beşeri kaynaklarından yatırıma giden en kısa yol” diyebilirim. Bunun için elbette model gerekli ama uygulanacak olan modellerin de ayağı yere basan, doğrudan yatırıma giden, istihdama yönelik, ihracata yönelik, katma değere yönelik yatırım olması gerekir diye düşünüyorum.

Bunu açmak için, verilen süre içerisinde düşüncelerimi çok kısa üç aşamalı olarak, sizinle paylaşmak istiyorum. Bir tanesi Adana’da kurduğumuz adına Adana Yatırım Araştırma Geliştirme Merkezi, kısaca AYAGEM dediğimiz bir oluşum var ki bugün kurulan bölgesel kalkınma ajanslarının bir alt modeli diyebiliriz. İkincisi bölgesel kalkınma konusunda genel görüşlerimi çok kısa olarak birkaç

dakika içerisinde söyleyip, sonra yeni çıkan bölgesel kalkınma ajansları yasası konusunda birkaç görüşümü söyleyip bitirmek istiyorum.

AYAGEM'i neden kurduk? Adana Sanayi Odasında yönetime geldiğimiz zaman Adana'nın bir fotoğrafını çektik. Aslında fotoğraf da denilemez, tomografisini çektik. Adana Sanayi Odası, Ticaret Odası, Ticaret Borsası, Vilayet, Üniversite ve Devlet İstatistik Enstitüsü'nün katkılarıyla bir oluşum yaptık ve yaklaşık olarak 150 sayfalık bir Adana sosyoekonomik raporunu çıkararak, Adana'nın ekonomik, doğal, sosyal, kamu yatırımlarının tamamının envanterini çıkardık.

Bu raporda iki Adana ortaya çıkıyor. Bazen buna Adana'nın A yüzü ve B yüzü diyoruz. Birinci Adana 1870'lerde Adana'nın pamuk ekim alanı olmasıyla başlayan bir sermaye birikiminin ve özellikle 2. Dünya Savaşından sonraki sanayileşme döneminin getirdiği sermaye birikimiyle oluşmuş bir Avrupalı Adana. Adana şu anda GSYİH rakamlarına göre Türkiye'nin altıncı büyük kenti ve kişi başı milli geliri 3.300 dolarla Türkiye ortalamasının üzerinde. Burada böyle bir kent var. Buraları çok kısa geçiyorum çünkü çok uzun bir rapor.

Diğer yandan Adana'nın B yüzü var. O da bu bahsettiğim Adana'dan hemen hemen 50 yıl geri kalmış. Bir evin içinde 9 kişinin yaşadığı, kişi başı milli gelir eğer o mahallelerde araştırma yapılırsa muhtemelen 500-600 dolar çıkacak; böyle bir yapı. O dönemde Adana'da işsizlik oranı yine Türkiye ortalamasının üzerinde, % 14,3'tü yola çıktığımız zaman. Bu işsizlik oranı, aslında sosyal yapı açısından olumsuzluk gibi görünse de ekonomik anlamda avantaja dönüştürülebilir mi noktasından yola çıktık.

Zaman baskısıyla şimdi bazı şeyleri atlayarak geçiyorum. Çok önemli bir şey var, AYAGEM'le yola çıktığımız bir nokta: O dönemde yani bundan altı sene önceki Bankalar Birliği rakamlarıyla Adana'da 1.848 milyon dolar mevduat var. Bunun bir kısmı şirketler mevduatı, bir kısmı döviz mevduatı. Bunları ayırttığımız zaman da yaklaşık olarak bir milyar doları kişisel tasarruf çıkıyor. Şimdi bakın bir Adana düşünün, bir tarafta 50 yıl geride işsizliğin, yoksulluğun kol gezdiği Adana, bir tarafta daha önceden sermaye birikimini yapmış ve yatırımcı, girişimci geleneği olan bir Adana.

Burada bir eksik vardı. Bu eksik şu anda sadece Adana'da değil Türkiye'nin her tarafında var. Yatırımcı, girişimci, sanayi odasına, ticaret odasına, belediyeye, vilayete ve varsa üniversiteye geliyor. Diyor ki: ben şu sektörde para kazandım, elimde 5 milyon dolar para var ve yatırımcı olmak istiyorum, girişimci olmak istiyorum ancak komşuya bakarak yatırım yapmak da istemiyorum. Hangi konuda yatırım yapacağım? Bana göre Bölgesel Kalkınma Ajanslarının temel işlevi bu olmalı, bu soruya cevap vermeli. Nereye yatırım yapalım? Şu anda yapılan yatırımların çok büyük bir kısmı komşuya bakarak yapılan yatırımlardır. Yani komşu iplikçilik yapıyor, sıfır Mercedes aldı, o zaman iplikte iyi para var denilerek ipliğe

yatırım yapılıyor ama o komşu o parayı iplikten kazanarak mı aldı yoksa babası öldü, tarlasını sattı oradan mı aldı, bunlar çok araştırılmıyor.

AYAGEM'i bu noktadan kurduk, AYAGEM'i kurarken de bugünkü bölgesel kalkınma ajanslarının yapısına benzer bir yapı oluşturmuştuk. Tabi biz daha önce oluşturduk, biz AYAGEM'i 2001 yılında kurduk. AYAGEM'in yapısında Adana Sanayi Odası, Ticaret Odası, Ticaret Borsası, Vilayet, Büyükşehir Belediyesi, Çukurova Üniversitesi ve Adana Güçbirliği Vakfı var ve bu yapı çalışmaya başladı.

Biraz önce bahsettiğim çalışmaları DPT'nin veya merkezin veya Ankara'nın yapmaması gerektiğini düşünüyoruz. Çünkü birincisi yapamaz, yani doğru yapamaz, ikincisi yapmamalı. Daha önce merkez tarafından verilen teşvikleri dikkate alırsak eğer bugüne kadar verilen teşviklerin tamamı yanlıştı. Onun için, sürekli olarak her yeni çıkan teşvikin son maddesi bir önceki teşvikte yarım kalmış tesislerin tamamlanması teşvikidir. Onun için biz yerel potansiyeli harekete geçirerek böyle bir yapı kurmaya çalıştık.

Öncelikle bir hedef koyduk. Tarımdan para kazanmış, ihracattan para kazanmış, kaçakçılıktan para kazanmış veya madencilikten para kazanmış yatırımcılar yatırım yapmak istiyor. Neye yatırım yapacak? Bunu yaparken bir hedef koyduk. Dedik ki bu çalışmalar, göstereceğimiz yatırım alanları, Türkiye'nin içerisinde başka bölgenin, başka bir ilin, payını paylaşacak bir yatırım konusu olmasın. Yani kısaca, döviz kazandırıcı faaliyet dediğimiz, ya ihracata yönelik ya da ithalatı ikame eden yatırım konuları olsun. Yani, bizim yapacağımız yatırım çok iyi bir yatırım olsa bile, bu yatırım Malatya'nın, Samsun'un, Gaziantep'in, Denizli'nin payını paylaşmamalı. Yeni katma değer yaratmalı, ülke ekonomisine de katkısı olmalı ve birinci aşamada sadece mutfak çalışması yapmalı. İkinci aşamada mutfak çalışmaları bittikten sonra bu tanıtıma dönüşmeli eğer gerekirse ilerde bu projelerden ortaya çıkacak sonuçlara göre de bazı ilimizde, mesela İzmir'de başarılı olup daha sonra kapanan EGS türü ortak bir yapı oluşturulabilir düşüncesiyle onu üçüncü aşamaya koyduk.

Örnek verebilirim: O dönemde biz bazı ithalat kalemlerine baktık. Yaklaşık olarak Türkiye'nin 3000 ithalat kalemi var. Mesela onlardan bir tanesi Hidrojen Peroksit. Hidrojen Peroksit 17.000 ton ithal ediliyor, 17.000 ton tüketiliyor ve tüketimi de bizim bölgemiz, Kumaşın beyazlatılmasında kullanılıyor veya sülfürik asit; 300.000 ton açığımız var. Dedik ki bu merkezler öncelikle bunları araştırın. Bizim bölgemiz bu maddeler gibi ithal edilen malzemelerin üretim yeri için doğru bir yer midir? Eğer doğruysa, bize gelip yatırım yapmak istiyorum diyen yatırımcı bir ön fizibilite raporu sunalım.

İkinci hedefimiz de üretilen ürünlerin katma değerini artırmaya yönelik yeni yatırımlardı, örneğin bizim bölgemiz tarım ve ağırlıklı olarak narenciye bölgesi. O yıllarda 550.000 ton narenciye üretiyoruz. Üretilen narenciyenin birinci kalitesini yurtdışına ihraç ederiz, ikinci kalitesini Türkiye'ye sofralık olarak satarız, üçüncü

kalitesini de meyve suyu fabrikalarına satarız. Peki, biz narenciyeyi ham madde olarak ihraç etmek yerine bunu prosesten geçirip sanayi ürünü haline getirebilir miyiz? Bunun çalışmasını yaptık.

Mesela bir şey tespit ettik o dönemde: Greyfurt segmenti denilen, greyfurdun haşlanarak içinin soyulup paketlenmesi yoluyla üretilen o ürün Avrupa’da çok ciddi bir talep görüyor ve tüketim trendi artıyor. Bir başka şey daha var: Greyfurdun kabuğunu soyup, onu içersinden çıkarmadan önce bir prosesten geçirip, dikeli bir bant üzerinden geçirdiğiniz zaman, narenciyenin, özellikle greyfurdun kabuğundan çıkan eterik yağlardan yaklaşık olarak 40 tür kozmetik ya da pastacılıkta kullanılan aroma elde ediliyor. Şimdi biz eğer yatırımcıya, çiftçiye “sen bu greyfurdun ya da narenciyeyi ham olarak 1 dolardan ihraç etmek yerine, bu prosesten geçirirsen bunun katma değerini 7 dolara çıkarabiliriz, gel buna yatırım yap” diyebilirsek, o zaman bana göre bölgesel kalkınma ajansları biraz evvel bahsettiğim kısa yoldan giderek hedefine ulaşmış olur. Nitekim yaptığımız bu projelerden sonra Adana’da çok başarılı ve önemli bir çiftçi ailesi benzeri bir meyve salatası fabrikası kurdu, ağırlıklı olarak Fransa’ya ihraç ediyor ve geçen seneki ihracatı 8 milyon doları geçmişti.

İlk iş olarak bölgenin envanterini çıkardık. Orası tarım bölgesiydi, tarım envanterini çıkardık çünkü tarım envanteri olmadan, bölgenizde ne var ne yok bilmeden, onun üzerine hiçbir gelişme modeli inşa edemezsiniz. Diyelim ki 10.000 tane greyfurt ağacımızdan 10.000 ton narenciye üretiyoruz ama ağaçların yaşı çok önemli, mevcut ağaçların yaşına göre de önümüzdeki yıllar için de projeksiyon çizmek sorundaydık çünkü ağaçlar yaşlıysa yatırımcıya, greyfurt üzerinden yatırım yaptırırız, 5 sene sonra greyfurt üretimi 5.000 tona inebilir veya ağaçlarımız gençtir, önümüzdeki 5 yılda üretiminiz artacaktır. Projeksiyonla birlikte böyle bir tarım envanteri çıkardık.

Daha sonra bir hata yaptık: bu projeler geliştikçe o zamanki mevcut yönetim kurulumuz projelerden kopmaya başladı. Yönetim kurulu yapıyı oluşturan kurumların başkanlarından oluşuyordu, yani Vali, Belediye Başkanı, Üniversite Rektörü, Sanayi Odası, Ticaret Odası, Borsa Başkanı ve Güçbirliği başkanından oluşuyordu. Projeler gelişmeye başlayınca yönetim kurulu projelerden kopmaya başladı. Kopmaya başlayınca başka bir fikir geliştirdik, bir yürütme kurulu oluşturalım dedik. Her kurumdan ikinci adamlarımızı gönderdik. Devlet terbiyesi, hiyerarşisi içerisinde başkanlık Vali yardımcısına verildi. Çok kısa bir süre içerisinde AYAGEM çöküşe geçti çünkü bir süre sonra fark ettik ki Vilayetin bir alt birimi haline gelmiş. İl geliştirme planını yapan bir müdürlük haline gelmiş. Paramız da bitti. O zaman imdada DPT’nin hazırladığı Bölgesel Kalkınma Ajansları Yasası yetişti, AYAGEM projesini dondurduk ve şimdi orada sağladığımız bilgileri buraya aktararak bayrak yarışı gibi buradan devam edeceğiz.

Genel olarak bölgesel kalkınmaya bakışım, bölgesel kalkınma projelerinin gelişmesiyle Türkiye ekonomisinin paralel olduğu yönünde. Bu konuyu çok fazla

önemsiyorum. Dünden beri burada konuşulan bir şey var, katılmadığım bir nokta bu. O da Bölgesel Kalkınma Ajanslarına sürekli iller arası veya bölgeler arası kalkınmışlık farklarını ortadan kaldıracak bir yapı gibi görüldüğü. Eğer biz bu sınıra hapsederseniz sanki biraz haksızlık ederiz ve yanlış bakarız gibi geliyor bölgesel kalkınmaya. Eğer Ege bugün Türkiye'nin önemli kalkınmış bölgelerinden bir tanesi ve Ege şu andaki kalkınmışlığını ikiye katlayacaksa ama burada çok önemli bir kriter var: Eğer bu kalkınma gelişmemiş yöreler aleyhine gelişmeyecekse, yani kamu kaynağı kullanarak onların aleyhine gelişen bir yapıda değilse, artı katma değer yaratıyorsa o zaman Türkiye ekonomisine de katkısı olacaktır. Türkiye ekonomisine katkısı, Iğdır'a da Batman'a da Diyarbakır'a da yarayacaktır çünkü artı istihdam yaratacak, vergi ödeyecek, ihracat yapacak.

Burada bütün mesele şu, eğer özellikle de kamu kaynağı kullanılıyorsa, gelişmiş bölgeler için kullanılan kalkınma projeleri gelişmemiş bölgelerin aleyhine değilse o zaman bana göre hiçbir sakıncası yok. Burada önemli olan bölgenin potansiyelini harekete geçirmek diye düşünüyorum. Bunu yapacak olan da yerel dinamiktir çünkü bölgenin güçlü yanlarını, zayıf yanlarını, potansiyelini, sosyal, beşeri, doğal, finansal kaynaklarını bölge çok daha iyi bilir.

Burada ısrarla söylemek istediğim bir şey var. Yıllardan beri Türkiye'de kalkınma modellerini biliyorsunuz hep merkez yani DPT ağırlıklı olarak oluşturur. Burada bir ters mantık var, yapmaması gerekir düşüncesiyle söylüyorum: Merkez, bölgeler ve iller için uygulamak istediği, uygulamaya koyduğu kalkınma projelerinin olumlu veya olumsuz sonuçlarından etkilenmez. Yani sonuç olarak sırtında yumurta küfesi yok. Sivas için, Ağrı için, Hakkâri için, Gümüşhane için ortaya koyacağı projeler kaynak yutar ve başarısız olursa ondan o insanlar etkilenmez. Onun için bölgesel dinamiklerin harekete geçmesini ısrarla söylüyorum.

Yurt dışından bir örnek vereyim size: 1997 krizinde IMF Malezya'ya bir paketle gitti, krizden kurtulmak için şu paketi uygulamak zorundasın. Malezya bunu reddetti; sıcak para girişine, kısa vadeli sermaye hareketlerine sınır koydu, kendi projesini uyguladı ve 1997 krizinden en az zararla çıkan ülkelerden bir tanesi oldu. 3-4 sene sonra IMF'nin o zamanki başkanı Fischer gittiğinde ekonomiyi inceledi ve "Siz haklıymışsınız, biz yanıldık" dedi. Bu kadar basit, yani bir ülkenin 5-10 senesini etkileyecek ekonomik kararların olumsuz sonuçlarından kimler etkileniyorsa o kararları onlar alması gerekir diye düşünüyorum. Bir başka şey daha var. Eğer biz bu uygulayacağımız bölgesel kalkınma politikalarında hata yaparsak yerelde olduğumuz için, yerele hesap vermek zorundayız ama merkez hesap vermez.

Ancak, buradan şu anlam çıkarmamalı diye düşünüyorum: Özellikle yine söylüyorum, kamu kaynakları da kullanılıyorsa, bölgesel kalkınma projeleri tek başına yerele de bırakılmamalı. DPT'nin koordinasyonunda, DPT'nin çerçeveyi çizip koordine etmesinde büyük yarar görüyorum. Aynı çalışmanın değişik bölgelerde, yapılmasını da engeller, kaynak israfını da engeller diye düşünüyorum.

Burada, bölgesel kalkınmada yıllardan beri ısrar ettiğim, hâlâ, bundan sonra da ısrar edeceğim bir konu var: Türkiye’de teşvik politikaları, bölgesel kalkınma ajansı ve bölgesel kalkınma politikalarıyla mutlak surette entegre edilmeli. Eğer bu bölgesel kalkınma ajansları biraz evvel bahsettiğim konularda doğru yatırım alanlarını ortaya çıkarmazsa bugüne kadar olduğu gibi ortaya konacak olan bütün teşvik politikaları yanlış olur.

Bölgesel Kalkınma Ajansları yasası çıkınca kalkınmada öncelikli yöreler kavramı ortadan kalkacak mı diye sorulmuştu. Şu anda kalkınmada öncelikli yöre kavramı veya kalkınmada öncelikli yöre teşviki tamamıyla altı boş, hiçbir işe yaramayan bir kavram. Sadece popülist, ezberci ve toptan bir kavram çünkü siz kalkınmada öncelikli yörelerde neyi teşvik edeceğinizi, neyi kalkındıracağınızı, neye yatırım yapacağınızı eğer daha önce bu yapı içerisinde, bölgesel kalkınma ajansları yapısı içerisinde ortaya çıkarmamışsanız o zaman çok toptancı ve ezberci bir kavramdır.

Kalkınmada öncelikli yöre kavramı ortaya çıktıktan sonraki süreçte iki dönem bir çalışması var DPT’nin, 1988-2001 yanılmıyorsam ve 2001-2006 olabilir. O süreç içerisinde kalkınmada öncelikli yöre dışındaki bölgeler ve iller, kalkınmada öncelikli yöre kapsamındakilerden daha hızlı gelişmiş. Bu da onun doğal sonucudur diye düşünüyorum.

AYAGEM’i kurduğumuzda bize bir talep geldi. Şu Türkiye’de hızla Angora tavşan yetiştiriciliği geliyor ve bu *feasible* mı dediler. Biz elimizdeki çalışmayı yaparken, yani narenciye ve narenciyeye yönelik sanayi teşviklerini hazırlarken, döndük burada bir çalışma yaptık. Gerçekten Angora tavşan yetiştiriciliği çok karlı ve bölgesel olarak da çok uygun çıktı ama daha sonra çalışmanın belirli bir aşamasında sorun çıktı. O da Angora tavşanının üretimi müsait, tüketimi de özellikle batıda gittikçe artıyor ancak Angora tavşanının 3 santimetreye kadar olan elyafını Türkiye’de tekstil kuruluşları ipliğe çevirebiliyor, 3 santimetreden sonrasını işleyemiyor. Şimdi ısrarla bu bölgesel kalkınma politikalarıyla teşvikin bir araya gelip entegre olması ve aynı elde toplanmasındaki ısrarım bundan. Yani şu anda bölgesel kalkınmayı DPT yürütüyor, teşviki Hazine Teşvik Uygulama Genel Müdürlüğü uyguluyor. Davul bir yerde tokmak başka bir yerde. İkisinin tek elde toplanması lazım. Eğer Türkiye’de Angora tavşan yetiştiriciliği bu şekilde uygunsam, tüketimi artıyorsa ve bütün sorun 3 santimetrenin üzerindeki elyafları işleyecek iplik fabrikasının olmamasındaysa işte teşvik konusu. İsterseniz bunu Adana’da verin, isterseniz Diyarbakır’da verin, isterseniz Kayseri’de verin ya da en uygun yeri bulup verin.

Bir başka sorun daha var. Toptancı teşviklerde şu anda Adana’nın kişi başı 3300 dolar milli geliriyle teşvik kapsamı dışında ama Adana’nın Kayseri’ye yakın birkaç tane ilçesi var ki Saimbeyli, Tufanbeyli gibi, gidin orda kişi başı milli gelir çalışması yapın 500 dolar çıkar. Onun için bu toptancı teşvikler yerine eğer varsa Adana’nın toplamda kişi başı milli geliri 3300 dolar olsa bile eğer bizim

Saimbeyli’de, yüksek yerlerde o yetişen kirazları işleyip, şoklayıp, paketleyip, marmelat yapıp sanayi ürününe çevirebileceksek ki öyle çıkıyor, o zaman bira-kın 3300 dolarlık Adana’nın o ilçesine teşvik verin. Onun için bu şekilde entegre olmalı.

Son olarak bölgesel kalkınma ajansı ile ilgili birkaç cümle söyleyip bitireceğim. İsterseniz Avrupa Birliği’nin zorlamasıyla, isterseniz DPT’nin geçmişteki Türkiye’yi planlayamamasının sonuçlarının farkına varması deyin ama sonuç olarak bu bir zihniyet devrimi. Yani bugüne kadar merkezden yerele giden kalkınma projelerinin, yerelden merkeze gelmesi bana göre bir zihniyet değişimi, reformu da diyebilirim. O anlamda çok olumlu buluyorum. Ayrıca bizim yaptığımız bir eksikliği birleştirdi. Biz Adana ve Mersin’le yaptığımız çalışmalarda, bir az önce bahsettim, AYAGEM bir 10 katlı apartmanın ilk beş katı, biraz sonra Raif Bey anlatır Mersin Kalkınma Ajansı, Mersin’in potansiyelini tanıtmaya yönelik bir başka yapı, o da 5. kattan 10. kata kadar. Aslında biz kurarken beraber kurmalıydık, bizim eksikimizi yasa topladı.

Burada iki tane çekincem var bir tanesi yönetim kurulunun teşkili. Bana göre bu yönetim kurulu biraz evvel bahsettiğim bizim kapanışa giden, çöküşe giden AYAGEM’deki yapı gibi olacak. Yani bu yapıda şef çok, Kızılderili yok ya da çok az. Bu projeleri takip edecek, baştan sonra konsantre olacak, denetleyecek bir yapı yok. Valiler, belediye başkanları, il genel meclisi başkanlarıyla nereye kadar gidecek onu önümüzdeki dönemde hep beraber göreceğiz ama bu yasanın çok önemli bir sakıncası, görev tanımının çok geniş olması. Bu görev tanımından 10 ayrı bölgesel kalkınma modeli ortaya çıkarılabilir. Onun için TEPAV’a veya DPT’ye burada bir öneri getirmek istiyorum, önümüzdeki dönemde böyle geniş sempozyum yerine gerçekten bölgesel kalkınma nedir, ne anlıyoruz, ne olmalı ve daraltılmış görevleri, daraltılmış görev tanımı ne olmalı, bunu mutlaka ortaya çıkarmak zorundayız. Aksi takdirde şu andaki bölgesel kalkınma ajansları vilayetlerin, yasal olarak vilayetlerin, belediyelerin yapması gereken birçok işe karışacak, hem yetki çatışması olacak hem de anlamsız biçimde bu kurumlar enerjilerini başka yere harcayacaklar. Belediyelerin imar planlarına destek olur diye maddeler var, yatırımların nereye yönlendirileceği konusunda var, Adana’da yaptığımız konuşmalarda buranın DPT’nin Adana ya da Çukurova şubesi olduğu yönünde görüşler var. Bu önümüzdeki dönemde enerjinin yanlış yere harcanması, güç çatışması ve buranın asıl işlevini yerine getirememesini doğuracak diye düşünüyorum.

En somut örneğini söylüyorum: ben buraya gelirken önümüzdeki hafta Çukurova Kalkınma Ajansının ilk toplantısının gündemi geldi. 5. madde diyor ki “Çukurova Kalkınma Ajansı faaliyetlerinin bölgesel nitelikli il gelişim planı, çevre düzeni planı, CBS gibi plan ve stratejileriyle ilişkilendirilmesinin görüşülmesi”. Bana göre bu tür şeyler asla ve asla bölgesel kalkınma ajanslarının görevleri içerisinde olmamalı. Bunları zaten belediyeler yapıyor. Çevre düzeni planı bölgesel kal-

Ümit Özgümüş

kınma ajanslarının işi değil. Eğer biz bu yoldan gidersek önümüzdeki dönemde, kaldırım taşlarının döşenmesine kadar, üzerimize görev olarak alabiliriz. Onun için bir an önce bu görev alanının çok daraltılarak, sadece ve sadece ekonomik kalkınmaya yönlendirilmesi gerekir diye düşünüyorum.